



Alavieskan kunta
Tekninen lautakunta

**Valvonta-
suunnitelma**

[1]

Alavieskan kunnan ympäristönsuojelun valvontasuunnitelma vuosille 2025–2030



Sisällys

1	Johdanto.....	3
2	Alavieskan kunnan ympäristöolot ja merkittävimmät pilaantumista aiheuttavat toiminnot.....	4
3	Ympäristönsuojelulain mukaiset valvontakohteet (YSL 168 §)	7
3.1	Ympäristönsuojelulain mukaisesti luvanvaraiset ja rekisteröitävät sekä yleiseen ilmoitusmenettelyyn kuuluvat toiminnot	9
3.2	Valvontakohteiden luokittelu ja riskinarviointi	7
4	Ympäristönsuojeluviranomaisen muuhun lainsäädäntöön perustuvat tarkastukset	Virhe.
	Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.	
4.1	Muut ympäristönsuojelulain perusteella valvottavat kohteet.....	8
4.1.1	Kertaluonteista toimintaa koskevat ilmoitusmenettelyt	8
4.1.2	Asetus eräiden maa- ja puutarhataloudesta peräisin olevien päästöjen rajoittamisesta (ns. nitraattiasetus)	8
4.1.3	Jätevesien käsittely ja johtaminen viemäriverkostojen ulkopuolisilla alueilla	8
4.1.4	Tarkastus onnettomuus-, haitta- ja rikkomustilanteissa	8
4.2	Maa-ainelain valvonta.....	10
4.2.1	Maa-ainesten oton tarkastukset.....	Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.
4.3	Jätelain valvonta.....	9
4.3.1	Laitosvalvonta.....	9
4.3.2	Jätteen keräyksen valvonta sekä aluekeräyspisteet.....	9
4.3.3	Jätteiden hyödyntäminen maanrakentamisessa ja sen valvonta	9
4.3.4	Roskaantumisen.....	Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.
4.4	Vesilain valvonta.....	9
4.5	Vesihuoltolain valvonta	10
4.6	Maastoliikennelain valvonta.....	10
5	Viranomaisten välinen yhteistyö.....	15
6	Valvonnan maksullisuus.....	Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.
7	Valvonnan resurssit	17
8	Valvontasuunnitelman seuranta ja päivitys	18



1 Johdanto

Ympäristönsuojelulain (YSL, 527/2017) 168 §:n mukaan kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen on laadittava alueelleen valvontasuunnitelma, joka koskee ympäristönsuojelulain mukaista säännöllistä valvontaa. Valvontasuunnitelmassa on oltava tiedot alueen ympäristöoloista ja pilaantumisen vaaraa aiheuttavista toiminnoista sekä käytettävissä olevista valvonnan voimavaroista ja keinoista. Suunnitelmassa on kuvattava valvonnan järjestämisen ja riskinarvioinnin perusteet sekä valvonnasta vastaavien viranomaisten yhteistyö. Valvontasuunnitelma on julkinen asiakirja, jonka lautakunta hyväksyy kerran valtuustokaudessa. Valvontasuunnitelmaan voidaan liittää myös muiden säädösten mukaiset valvontatehtävät.

Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen on valvottava ympäristöluvanvaraisia, ympäristönsuojelulain mukaisesti rekisteröityjä ja yleiseen ilmoitusmenettelyyn kuuluvia toimintoja säännöllisesti määräaikaistarkastuksin. Tarkastuskohteet ja tarkastustiheys on määriteltävä ympäristöriskien arvioinnin perusteella. Valvontasuunnitelmassa esitetään riskinarvioinnin perusteet ja kuvataan, kuinka riskinarviointi ohjaa valvontaohjelman laatimista. Tarkemmin ympäristöluvanvaraisten ja rekisteröitävien toimintojen määräaikaistarkastukset ja muu säännöllinen valvonta kuvataan kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen vuosittain laatimassa valvontaohjelmassa. Yksityiskohtainen valvontaohjelma ei ole julkinen, mutta toiminnanharjoittajalla on oikeus saada tietää kohteensa valvontaluokka ja perusteet sen määräytymiselle.

Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen voi periä maksun valvontaohjelmaan perustuvista luvanvaraisten ja rekisteröityjen toimintojen määräaikaistarkastuksista ja muusta valvontaohjelmaan perustuvasta säännöllisestä valvonnasta.

Alavieskan kunnan ympäristönsuojeluviranomainen on tekninen lautakunta. Lautakunnan alaisuudessa toimii ympäristötarkastaja, jolle lautakunta on delegoinut valtaansa suurimmilta osin ympäristönsuojeluun liittyvissä lupa- ja valvonta-asioissa. Alavieskan kunnassa ei ole tehty aiemmin valvontaohjelmaa, tai valvontasuunnitelmaa.

Alavieskan kunnan valvontasuunnitelman ja -ohjelman sisältö on laadittu ympäristönsuojelulain ja ympäristönsuojeluasetuksen (YSA 713/2014) mukaisesti. Suunnitelmaan on koottu ympäristöluvanvaraisten ja rekisteröitävien toimintojen lisäksi ilmoitusmenettelyn alaisia sekä muita valvontakohteita. Valvontasuunnitelmaan on yhdistetty myös jätelain (JL 646/2011) mukainen valvontasuunnitelma jätteen ammattimaisen keräyksen (JL 100 §) valvonta sekä muu jätelain mukainen valvonta. Maa-aineslain (MAL 555/1981) mukaisten maa-ainesten ottamispaikkojen valvonta on jätetty valvontasuunnitelman ulkopuolelle, lukuun ottamatta ottamispaikkojen yhteydessä sijaitsevia ympäristölupavelvollisia ja rekisteröitäviä toimintoja.

Valvontasuunnitelman ja -ohjelman laadinnassa sekä toimintojen ympäristöriskien arvioinnissa on hyödynnetty Kuntaliiton ohjeita (Mattsson 2016). Valvontasuunnitelmassa on esitetty alueen ympäristöolot ja pilaantumisen vaaraa aiheuttavat riskit, viranomaisen valvontavastuulle kuuluvat toiminnot sekä käytettävissä olevat valvonnan voimavarat ja keinot. Suunnitelmassa on kuvattu valvonnan järjestämisen ja riskinarvioinnin toteutustapa, perusteet sekä valvonnasta vastaavien viranomaisten yhteistyö. Lisäksi on kuvattu menettelytavat valvontaohjelman laatimisessa ja valvonnassa. Valvontatehtäviä on voitu myös laittaa tärkeysjärjestykseen, jos se on katsottu välttämättömäksi tehtävien asianmukaiselle hoitamiselle. Valvontasuunnitelma on tehty aikavälille 2025–2030 ja se tarkastetaan ja päivitetään säännöllisesti viiden (5) vuoden välein, tai valvontaan vaikuttavien merkittävien muutosten yhteydessä.



Alavieskan kunnan valvontaohjelma sisältää tiedot kaikista valvontakohteista, ohjelmakaudella toteutettavista luvanvaraisten ja rekisteröitävien toimintojen määräaikaistarkastuksista sekä muusta suoritettavasta säännöllisestä valvonnasta. Lisäksi ohjelmassa arvioidaan valvonnalle asetettujen tavoitteiden toteutumista edellisellä valvontakaudella. Ohjelman avulla seurataan valvontasuunnitelman toteutumista. Valvontaohjelmaa päivitetään jatkuvatoimisesti, ja tarkastellaan vuosittain.

2 Alavieskan kunnan ympäristöolot ja merkittävimmät pilaantumista aiheuttavat toiminnot

Alavieskan kunta on Pohjois-Pohjanmaalla sijaitseva 2 447 asukkaan kunta. Kunnan pinta-ala on 253,02 km², josta 1,52 km² on vesistöjä. Asuinkiinteistöjen jätehuollosta vastaa kunnallinen jätehuolto-yhtiö Vestia Oy ja alueen vesihuollon järjestää Vesikolmio Oy. Elinkeinorakenne pohjautuu palveluihin (49,3 %) ja teollisuuteen (25,6 %), joiden lisäksi merkittävä määrä työpaikkoja on alkutuotannossa (24,3 %). (Tilastokeskus 2023).

Ympäristönsuojelun valvontakohteiden pilaantumisen riskit kohdistuvat enimmäkseen pinta- ja pohjavesiin. Valvontakohteissa on lukumääräisesti eniten eläinsuojia (52 %) kivenlouhimoita ja -murskaamoja (15 %). Päästöjä ilmaan aiheutuu lähinnä edellä mainituista toiminnoista.

Eläinsuojat voivat aiheuttaa ympäristön pilaantumista muun muassa erilaisten kemikaali- ja polttoainevahinkojen, jätteiden ja lannan epäasiallisen käsittelyn sekä varastoinnin kautta. Lannankäsittely erityisesti sekoitettaessa lietesäiliöitä, voi aiheuttaa tilapäistä hajuhaittaa naapurustolle. Pääosa eläinsuojista sijoittuu taajaan asutetun ympäristön ulkopuolelle ja toiminta voidaan mieltää tyypilliseksi maaseudulle.

Kallioulouhokset ja murskaamot voivat aiheuttaa vesistönpäästöjä, tai alapuolisten ojien liettymistä, jos louhoksista pumpattavien vesien käsittely ei ole asianmukaista. Toiminnossa on myös laiterikkojen vuoksi olemassa riski polttoainevahingoille. Pöly- ja hiukkaspäästöt ovat myös mahdollisia, jos toiminnanharjoittaja ei huolehdi riittävästä pölyntorjunnasta.

2.1 Pohjavesialueet

Alavieskan kunnassa sijaitsee yksi luokiteltu pohjavesialue, Kiimamaa (1100902), joka on luokiteltu veden hankinnan kannalta tärkeäksi pohjavesialueeksi (1-luokka). Alavieskan kunnasta aiemmin määritetyistä pohjavesialueista Kähtävä, Huhtakangas ja Mäenmaa ovat poistettuja pohjavesiluokituksista. Kiimamaa sijaitsee moreenialueella, päävirtaussuunnan ollessa todennäköisesti etelästä pohjoiseen. Alueella toimii vedenottamo, antoisuuden ollessa 50 m³/d. (ELY, 2017 & Pohjois-pohjanmaan liitto, 2020). Alavieskan kunnassa ei sijaitse ympäristönsuojelun valvontakohteita nykyisillä pohjavesialueilla, eikä valvontakohteista tunneta sellaista kohdetta, joka voisi aiheuttaa ilmeistä vaaraa pohjavesialueille.

2.2 Pintavedet

Kalajoki sivu-uomineen muodostaa Alavieskan merkittävimmän vesistön. Vesienhoitosuunnitelmassa Kalajoki luetaan tyypiltään suuriin turvemaiden jokiin, jossa on huomattavia ihmistoiminnan vaikutuksia. Alavieska sijoittuu Kalajoen alaosaan, jonka ekologinen tila on tyydyttävä, kemiallisen tilan ollessa välttävä. (Vesi.fi.n.d) Joen pinnantaso vaihtelee voimakkaasti olosuhteiden ja vuoden-



aikojen mukaan. Joki on paikoin voimakkaasti pengerrytetty ja tulvasuojattu, sillä joen alaosa on merkittävää tulvariskialuetta, - Alavieskan keskusta onkin tulvasuojeltu penkerein. Alueelle on laadittu tulvariskien hallintasuunnitelma. (Ekholm-Peltonen M., ym. 2022)

Eräs merkittävimpiä Kalajokeen laskevia sivu-uomia Alavieskassa on Järvioja (Kalliokanava). Järvioja on suureksi osaksi ihmisen luoma ja voimakkaasti muokkaama kanava, jonka ekologinen ja kemiallinen tila on välttävä (Vesi.fi.n.d). Maa- ja metsätalous sekä happamat sulfaattimaat heikentävät uoman tilaa (Ekholm-Peltonen M., ym. 2022). Alavieskassa muita merkittäviä Kalajokeen laskevia sivu-uomia ovat Kähtävänoja ja Pääskyskanava, mutta niistä ei ole tutkittua tietoa. Alavieskassa sijaitsee neljä määriteltyä järveä, joista suurin on Alavieskanjärvi (Järvi-Meri Wiki, n.d).

Alavieskassa ei ole hulevesistrategiaa, eikä kunnassa ole laadittua hulevesitulvakarttaa. Ottaen huomioon kuitenkin läpäisemättömien pintojen vähäisyyden, on epätodennäköistä, että hulevedet aiheuttavat kovinkaan suurta riskiä. Ympäristönsuojelun valvontakohteiden ympärillä voi olla suuriakin läpäisemättömiä pintoja, mutta pääsääntöisesti hulevesiasiat pyritään ratkaisemaan ympäristöluvassa.

Pääosa ympäristönsuojelun valvontakohteista sijaitsee Kalajoen valuma-alueella, lukuun ottamatta muutamaa, jotka sijaitsevat Pyhäjoen valuma-alueella. Tulvakarttapalvelu tunnistaa kaksi eläinsuojaa ja yhden turvetuotantoalueen, jotka ovat tulvariskikohteita (Syke n.d). Eläinsuojat ovat tulvasuojattuja. Ympäristönsuojelun valvontakohteet voivat aiheuttaa riskiä pintavesille erilaisissa vahinko- ja rikkomustilanteissa.

2.3 Suojelualueet ja -kohteet

Alavieskassa on yksi Natura-2000 verkkoon kuuluva suojelualue Ryökönkangas (F11002011), joka on osa vanhojen metsien suojeluohjelmaa (Ymparisto.fi, 2023). Lisäksi kunnassa valvontaohjelman laatimisen hetkellä kaksi yksityistä luonnonsuojelualuetta. Kunnassa sijaitseva Sivakkaneva oli mukana soidensuojelun täydennysehdotuskohteena 2016. Luonnonsuojelulain 95 § nojalla rauhoitettuja luonnonmuistomerkkejä on kunnassa yksi, Mikkolan Käärmeukuusi (Syke, 2016, 2024a, b, c).

Lisäksi luonnonsuojelulain nojalla suojeltavia kohteita ovat:

- alueet, joista ympäristöviranomaisen (ELY) on tehnyt luonnonsuojelulain 77 § perustuvan rajauspäätöksen;
- luonnonsuojelulain 78 §:ssä tarkoitettu luontodirektiivilajin lisääntymis- ja levähdyspaikka;
- luonnonsuojelulain 73 §:ssä tarkoitettu suuren petolinnun pesä tai 70 §:ssä tarkoitettujen rauhoitetun eläinlajin toistuvasti käytetty pesä.

Alavieskan ympäristötarkastajalla on lajitietokantaan käyttöoikeudet, josta tarpeen vaatiessa näkee tehdyt alueella tehdyt lajihavainnot. Koostettua helpokäyttöistä paikkatietokantaa ei kuitenkaan suojeltavista lajeista. Lajitietokanta onkin usein suuntaa antava, sillä eläimet liikkuvat ja osa tiedosta on karkeistettu. Liito-orava on Alavieskassa sellainen laji, johon törmätään useissa hankkeissa.

Metsälain mukaiset elinympäristöt (1996/1093, 10 §) ovat luonnontilaisia, tai luonnontilaisen kaltaisia alueita, joiden tavoitteena on turvata metsien biologista monimuotoisuutta. Metsälain 10 § perusteella suojeltuja erityisen arvokkaita elinympäristöjä on kunnassa noin sata (Metsäkeskus, n.d). Alavieskassa arvokkaat elinympäristöt ovat pirstaleisia ja pinta-alaltaan pieniä.



Luonnontilaisia puroja, noroja, lähteitä ja yli yhden hehtaarin lampia tai järviä suojaa vesi- sekä metsälaki. Näiden tilan vaarantaminen vaatii aina vesilain mukaista vesilupaa. Näistä kohteista ei ole varsinaista koostettua paikkatietoa, tai muutakaan tietoa valtakunnallisissa, eikä kunnallisissa aineistoissa. Järvet ja lammet ovat helppo paikantaa kartalta ja tunnistaa maastossa, mutta lähteiden, norojen ja purojen tunnistaminen sekä löytäminen on haastavampaa. Osa lähteistä on merkitty maastotietokantaan, mutta maastotietokanta ei ole täysin kattava. Purojen, lähteiden ja norojen tunnistamisessa onkin käytännössä pakko hyödyntää maastokäyntiä, pelkkä karttatarkastelu ei tyypillisesti riitä. Paikkatietoa voidaan hyödyntää pienten virtavesien ja lähteiden todennäköisten esiintymispaikkojen kartoittamisessa, tarkastelemalla muun muassa alueellista topografiaa, kosteusindeksiä, uoman muotoa ja pintavesien virtausmallia.

Ympäristönsuojelun valvontakohteet eivät aiheuta ilmeistä vaaraa, tai riskiä suojelukohteille tai -alueille. Tyypillisesti riski ratkaistaan osana lupaprosessia, eikä luvan myöntäminen ole lähtökohtaisesti mahdollista, mikäli toiminnassa ei voida noudattaa mitä luonnonsuojelulaissa ja sen nojalla säädetään. Huomionarvoista on kuitenkin, että kaikkia lain turvaamia luontokohteita ei ole kartoitettu tai löydetä. Talviaikaan tarkastus on myös usein mahdoton. Resurssien puitteissa luontokohteisiin kohdistuvaa riskiä pyritäänkin kuitenkin ehkäisemään tekemällä tarkastus hankealueelle jo lupaprosessin aikana.

Ympäristönsuojelun valvontakohteet eivät aiheuta ilmeistä vaaraa, tai riskiä suojelukohteille tai -alueille. Tyypillisesti riski ratkaistaan osana lupaprosessia, eikä luvan myöntäminen ole lähtökohtaisesti mahdollista, mikäli toiminnassa ei voida noudattaa mitä luonnonsuojelulaissa ja sen nojalla säädetään. Toiminnanharjoittajalla on myös ympäristönsuojelulaissa määrätty selvilläolovelvollisuus toiminnasta.

2.4 Geologia

Happamat sulfaattimaat ovat Pohjois-Pohjanmaalla tavallisia. Alavieskassa Geologian tutkimuslaitoksen 2014 kartoituksen mukaan happamien sulfaattimaiden esiintymisriski on suurimmillaan Tolosperän, Putaanperän, Saarenperän ja Vehkaperä-Sakkoperän alueilla. Sulfidipitoinen maa aiheuttaa ympäristön pilaantumisen riskin, jos se pääsee hapettumaan. Tyypillisesti hapettuminen tapahtuu maankuivatuksen yhteydessä, esimerkiksi ojittaessa. Hapettumisesta seuraa happamia valumavesiä, jotka voivat aiheuttaa merkittäviä haittoja vesistöissä. (GTK, 2014) Kunnassa ole tunnistettuja geologisesti arvokkaita kohteita, Suomen ympäristökeskuksen tai Geologian tutkimuslaitoksen paikkatieto aineistoihin perustuen.

Ympäristönsuojelun valvontakohteista toiminnan aloittamiseen ja ylläpitoon liittyvä maarakentaminen, voivat aiheuttaa ympäristöriskiä happamien sulfaattimaiden esiintymisen yhteydessä. Riski ei kuitenkaan poikkea, tai ole erityispiirre valvontakohteille, verrattain tavanomaiseen ojitamiseen sekä maa- ja metsätalouden aiheuttamaan riskiin.

2.5 Kulttuuri-, maisema- ja arkeologiset arvot

Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue Kalajokivarressa sijoittuu yläjuoksulle, eikä Alavieskassa ole valtakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita. Valtakunnallisesti arvokkaaksi luettu Alavieskan kirkkotapuli on suojeltu kirkkolain nojalla (Museovirasto n.d.a). Alavieskassa sijaitsee museorekisterin tietojen mukaan 41 kiinteää muinaisjäännettä ja kulttuuriperintökohdetta. (Museovirasto, n.d.a) Maanmittauslaitoksen maastotietokannan 2024 mukaan Alavieskassa on 18 tervahautaa, joista vain osa on museorekisteriin merkittyjä. Kunnassa on useita paikallisesti ja maakunnallisesti merkittäviä



maisema-alueita, kuten Taluskylä, Someronkylä, Kähtävä ja Ylikääntä. Alavieskassa ei ole tämänhetkisten tietojen mukaan perinnebiotooppeja (Museovirasto, n.d.b).

Ympäristönsuojelun valvontakohteista ei aiheudu merkittävää vaaraa tai riskiä kulttuuriympäristön kohteille. Maisema-arvot ratkaistaan osana kaavaa, tai rakentamislupaa. Arkeologiset kohteet karroitetaan luvitusprosessin aikana ja museovirastolta pyydetään tarvittaessa lausuntoa, mikäli toiminta voi aiheuttaa muinaismuistolaissa kiellettyä seurausta.

3 Ympäristönsuojelulain valvonta

Ympäristönsuojelun olennaisin ohjauskeino on ympäristönsuojelulain 27 §:n mukainen ympäristölupa, joka koskee ympäristöä eri tavoin kuormittavia toimintoja. Toiminnan luvanvaraisuudesta ja ympäristölupaviranomaisten toimivaltajaosta on säädetty ympäristönsuojelulaissa ja ympäristönsuojeluasetuksessa.

Ympäristönsuojelulain mukaan toiminnalle on myönnettävä ympäristölupa, mikäli se täyttää ympäristönsuojelulain ja jätelain sekä niiden perusteella annettujen valtioneuvoston asetusten vaatimukset eikä toiminta ole ristiriidassa YSL 49 § ja 51 §:n mukaisten säädösten, suunnitelmien ja ohjelmien kanssa. Lupamääräyksillä ohjataan toiminnan järjestämistä siten, että ympäristökuormitus on hyväksyttävällä tasolla.

Ympäristönsuojelulain liitteessä 4 on lueteltu ilmoituksenvaraiset toiminnot, joihin ei sovelleta ympäristölupamenettelyä, vaan niistä tehdään ympäristönsuojelulain luvun 10a yleisen ilmoitusmenettelyn mukainen ilmoitus. Ympäristönsuojelulaissa on lisäksi määritelty ne toiminnot, jotka eivät normaalityylanteissa vaadi ympäristölupaa, vaan toiminta voidaan rekisteröidä (YSL liite 2). Rekisteröitävästä toiminnasta tehdään rekisteröinti-ilmoitus ympäristönsuojeluviranomaiselle. Jos ilmoituksenvarainen tai rekisteröitävä toiminta sijoittuu 1- tai 2-luokan pohjavesialueelle, toiminta tarvitsee ympäristöluvan. Rekisteröityjä ja ilmoituksenvaraisia toimintoja valvotaan samalla tavalla, kuin ympäristölupavelvollisia toimintoja.

3.1 Kunnan valvontavastuulle kuuluvat luvanvaraiset, ilmoituksenvaraiset ja rekisteröitävät toiminnot

Ympäristönsuojelulain 168 §:n toisen momentin mukaan kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen on valvottava ympäristöluvanvaraisia, ilmoituksenvaraisia ja rekisteröitäviä toimintoja säännöllisesti määräaikaistarkastuksin. Valvontakohteet ja valvonnan aikaväli on määriteltävä toiminnan ympäristöriskien perustuen.

Alavieskassa on tämän valvontaohjelman laatimisen hetkellä yhteensä 27 valvontakohdetta. (Taulukko 1) ELY-keskuksen valvomia kohteita on kunnassa kaikkiaan neljä, joihin lukeutuu yksi turkistarha, yksi eläinsuoja ja kaksi turvetuotantoaluetta.

Kaikkia kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle kuuluvia ympäristöluvanvaraisia, rekisteröitäviä tai ilmoitettavia toimintoja ei ole vielä luvitettu. Osa toiminnoista ei ole eri asetusten ja lakien siirtymäsäännösten mukaan vielä luvanvaraisia. Muutama eläinsuoja toimii vielä ympäristönsuojelulain YSL 228 §:n nojalla, erilaisilla päätöksillä. Osaa kohteista ei ole ehditty luvittamaan, ja toisinaan toiminnanharjoittaja ei tiedä veloitteesta tai jättää kohteen ilmoittamatta.



3.2 Muut ympäristönsuojelulain perusteella valvottavat kohteet

Luvanvaraisten, rekisteröitävien ja ilmoitusvelvollisten toimintojen ohella kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen tehtäväkenttään kuuluu myös muita ympäristönsuojelulain sekä sen nojalla säädettyjen asetusten valvontaa. Nämä eivät kuulu säännöllisen valvonnan piiriin, vaan niitä valvotaan ainoastaan tarvittaessa.

3.2.1 Kertaluonteista toimintaa koskevat ilmoitusmenettelyt

Ympäristönsuojelulain luvussa 12 on määritelty erilaisia ilmoitusmenettelyn mukaisia toimintoja, kuten melua ja tärinää aiheuttavista tilapäisistä toiminnoista (YSL 118 §), koeluonteiset toiminnot (YSL 119 §) ja poikkeukselliset tilanteet (YSL 120 § ja 123 §). Kyseisistä toiminnoista tehdään ilmoitus kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle, joka tekee ilmoituksen perusteella päätöksen. Ilmoitusmenettelyn mukaisia kertaluonteisia toimintoja ei pääsääntöisesti valvota, mikäli kyseisten toimintojen perusteella ei tule yleisöilmoituksia.

3.2.2 Asetus eräiden maa- ja puutarhataloudesta peräisin olevien päästöjen rajoittamisesta (ns. nitraattiasetus)

Eräiden maa- ja puutarhataloudesta peräisin olevien päästöjen rajoittamista koskevan asetuksen mukaiset aumausilmoitukset käsitellään pääasiassa toimistotyönä kirjallisen aineiston ja asiakkaan kanssa tehdyn neuvottelun perusteella. Ilmoitukset tulevat pääsääntöisesti paperisena, mutta enemmässä määrin sähköisenä. Tarkastus tehdään vain tarvittaessa, resurssien ollessa vähäiset.

3.2.3 Jätevesien käsittely ja johtaminen viemäriverkostojen ulkopuolisilla alueilla

Ympäristönsuojelulain 16 luku käsittelee jätevesien käsittelyä ja johtamista viemäriverkostojen ulkopuolisilla alueilla. Ympäristötarkastaja voi tarvittaessa tarkistaa rakennusvalvonnalle saapuvien rakennuslupahakemusten jätevesijärjestelmien suunnitelmat, mikäli kiinteistö sijoittuu viemäroinnin ulkopuoliselle alueelle.

Ympäristönsuojeluviranomainen voi hakemuksesta myöntää luvan poiketa talousjätevesien käsittelyvaatimuksista ympäristönsuojelulain 156d §:n perusteella. Valvontaan kuuluu asiakirjavalvonta, karttatarkastelu ja tarvittaessa tarkastuskäynti.

3.2.4 Ympäristönsuojelumääräysten valvonta

Ympäristönsuojelulain mukaan kunta voi antaa tämän lain täytäntöön panemiseksi tarpeellisia paikallisista olosuhteista johtuvia, kuntaa tai sen osaa koskevia yleisiä määräyksiä (YSL 202 §). Alavieskan kunnanvaltuusto on päättänyt ympäristönsuojelumääräysten laatimisesta 22.3.2021 § 11.

Alavieskassa ei ole kuitenkaan voimassa olevia ympäristönsuojelumääräyksiä tämän valvontasuunnitelman laatimisen hetkellä. Ympäristönsuojelumääräykset ovat laadinnassa ja valmistuvat todennäköisesti tämän valvontakauden aikana.

3.2.5 Tarkastus onnettomuus-, haitta- ja rikkomustilanteissa

Ympäristön pilaantumista ja terveyshaittaa aiheuttavia onnettomuus-, haitta- sekä rikkomustilanteita voi tulla vireille valvonta-asiana, haitan kärsijän tai toiminnanharjoittajan ilmoituksesta (YSL 169 ja 186 §). Ilmoitusta koskeva asia käydään tarkastamassa ja arvioidaan tästä aiheutuva haitta sekä tarvittavat toimenpiteet. Haitan poistamiseksi, tai ympäristön tilan ennalleen palauttamiseksi tehtävät toimenpiteet ja niiden aikataulu voidaan sopia tarkastuksella sekä kirjata muistioon. Tarvittaessa



toiminnanharjoittajalle annetaan kehoitus ryhtyä toimenpiteisiin. Tarkastus voidaan myös tehdä yhdessä jonkun muun viranomaisen kanssa, jos ilmoitus koskee sellaista asiaa, jossa toimivalta on rinnakkaista, päällekkäistä tai tarvitaan toisen viranomaisen asiantuntemusta. Tällaisia tarkastuksia voi tulla esimerkiksi terveyshaittaa koskevista asioista. Annettujen ohjeiden ja määräysten (YSL 180 §) toteutuminen varmistetaan seurantatarkastuksilla, tai asian laatu huomioiden asianosaisen antamilla todisteluilla, kuten valokuvilla.

4 Jätelain valvonta

Kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle kuuluu jätelain (646/2011) nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamisen valvonta. Yleinen valvontavastuu on yhteinen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen kanssa. Jätelain edellyttämä säännöllisen valvonta sisältyy tähän valvontasuunnitelmaan Alavieskassa.

4.1 Jätteenkäsittelyn valvonta

Muita kuin ympäristölupavelvollisia tai rekisteröintimenettelyn piiriin kuuluvia laitoksia lisätään valvontakohteiksi, mikäli se todetaan tarpeelliseksi riskinarvioinnin perusteella. Huomioon on otettu myös, että jätelain mukaan valvontaviranomaisen on määräajoin asianmukaisesti tarkastettava laitokset ja toiminnot, joissa syntyy vaarallista jätettä (Jätelaki 124 §).

4.2 Jätteen keräyksen valvonta sekä aluekeräyspisteet (JL 100 §)

Jätteen ammattimaisesta keräystoiminnasta on tehtävä ilmoitus kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle jätehuoltorekisteriin merkitsemistä varten (Jätelaki 100 §). Ammattimaisen keräyksen vastaanottopisteitä ovat muun muassa tuottajien aluekeräyspisteet ja kauppojen ekopisteet. Lisäksi esimerkiksi paikalliset yhdistykset ja yritykset voivat harjoittaa jätteen keräystoimintaa. Ympäristönsuojeluviranomainen käsittelee ilmoitukset ja tarkastaa säännöllisessä valvonnassa vastaanottopisteiden asianmukaisuuden. Jätelain 100 §:n mukaisesti rekisteröityä keräystoimintaa on Alavieskassa ympäristöviranomaisen tietojen mukaan kolmella (3) toimijalla yhteensä kahdeksassa (8) eri keräyspisteessä tai -paikassa.

4.3 Eräiden jätteiden hyödyntäminen maanrakentamisessa ja sen valvonta

Betoni- ja tiilimursketta, lento- ja pohjatuhkaa sekä leijupetihiikkaa voidaan tietysti edellytyksin käyttää maanrakentamisessa. Käytöstä on ilmoitettava Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskukselle niin sanotulla MARA-ilmoituksella. Ilmoitusten valvonta kuuluu ELY-keskukselle, tarvittaessa kunnan ympäristönsuojeluviranomainen antaa virka-apua.

Alavieskassa pieniä määriä (300 m³) omassa käytössä syntyvää betoni- ja tiilijätettä voidaan hyödyntää maanrakentamisessa murskeena, kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle ilmoittamalla. (Jokilaaksojen jätehuoltomääräykset § 19). Tulevaisuudessa myös ympäristönsuojelumääräykset mahdollistavat tämän. Jätteen hyödyntämisessä on noudatettava annettuja ohjeita, jotka ovat kutakuinkin samat MARA-asetuksen kanssa. Käyttökohteet pyritään tarkastamaan ennen täyttöä.

5 Muun lainsäädännön mukainen valvonta

Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen tehtäväkenttään kuuluu ympäristönsuojelu- ja jätelain ohella myös muun lainsäädännön mukaista valvontaa ja tehtäviä. Lakeja ei valvota säännöllisen valvonnan avulla, vaan valvontaa tehdään ohessa, tai tarpeen vaatiessa.



5.1 Maa-aineslain valvonta

Maa-aineslain valvonta kuuluu kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle, ellei kyseessä ole ELY-keskuksen toimivaltaan kuuluva yhteiskäsittelylupa (MAL 4 b § mom. 2). Maa-ainesluvan haltija on velvollinen seuraamaan ja noudattamaan lupamääräysten toteutumista ottamisen kuluessa. Valvontaviranomainen voi tarvittaessa seurata ottamisen edistymistä tarkastusmittauksilla. Valvonnalla varmistetaan siitä, että luvassa toiminnalle asetetut vaatimukset täyttyvät. Jos valvonnan yhteydessä todetaan, että toiminta ei täytä luvassa asetettuja vaatimuksia, valvoja edellyttää toimenpiteitä tilanteen korjaamiseksi tai harkitsee, onko luvan muuttaminen tarpeen.

Luvassa edellytetyt tarkkailuohjelman mukaiset pohjavesinäytteenotot, analyysit ja mittaukset toiminnanharjoittaja tekee itse tai teettää ulkopuolisilla. Toiminnanharjoittajien tulee lähettää vuosittain tiedot ottomääristä valtakunnalliseen NOTTO-tietojärjestelmään.

Maa-aineslain (MAL 555/1981) mukaisten maa-ainesten ottamispaikkojen valvonta ei kuulu ympäristönsuojelulain mukaisen säännöllisen valvonnan piiriin, lukuun ottamatta ottamispaikkojen ympäristölupavelvollisia ja rekisteröitäviä toimintoja. Maa-ainesluvat tarkastetaan viimeistään ottotoiminnan päätyttyä. Asianmukainen maisemointi ja velvoitteista huolehtiminen on vakuuden vapauttamisen edellytys. Tarvittaessa tarkastetaan ne ottamisalueet, joista on ilmoitettu, ettei alueella ole otto-toimintaa, mutta joilla lupa on edelleen voimassa. Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen valvoo myös kotitarveottoa ja tekee kotitarveottopaikoille tarvittaessa tarkastuskäyntejä. Alavieskassa ei ole tällä hetkellä sellaisia maa-aineslupia, jotka eivät olisi ympäristöluvan tai rekisteröidyn valvontakohteen yhteydessä. Ympäristönsuojelulain mukaisessa yhteiskäsittelyssä (YSL 47 a §) luvitetut kohteet tarkastetaan samalla. Maa-aineslupatoiminta tarkastetaan myös samalla, jos samassa sijainnissa on ympäristölupa ja maa-aineslupa, joilla on selkeä toiminnallinen yhteys.

5.2 Otsonikerrosta heikentävien aineiden käytön valvonta

Valtioneuvoston asetuksen (452/2009) otsonikerrosta heikentäviä aineita ja eräitä fluorattuja kasvi-huonekaasuja sisältävien laitteiden huollosta (huoltoasetus) yleisvalvonta kuuluu ELY-keskukselle ja kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle. Valvontaa tehdään pääsääntöisesti muun valvonnan yhteydessä, (esimerkiksi maatilojen maitotankkien huollon valvonta). Myös muilta valvontaviranomaisilta, toiminnanharjoittajilta tai yksityisiltä henkilöiltä voi tulla ilmoituksia epäkohdista.

5.3 Maasto- ja vesiliikennelain valvonta

Maastoliikennelaissa (1710/1995) ja vesiliikennelaissa (463/1996) säädetyn mukaisesti kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen tehtäviin kuuluu maastossa ja vesillä järjestettävien kilpailujen tai toistuvan harjoittelun valvonta sekä luvitus. Lupien noudattamista valvotaan tarpeen mukaan tarkastuksilla.

5.4 Vesilain valvonta

Vesilain mukaiseen valvontaan kuuluvat muun muassa vesistöjen rakentamiseen, pohja- ja pintaveden ottamiseen liittyvät tarkastukset, sekä ojitusasiat. Vesilain mukaiset luvat ja ilmoitukset käsittelee valtion lupa- ja valvontaviranomaiset eli AVI (aluehallintovirasto) ja ELY-keskus. Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen ratkaisee ojitusasioihin liittyvät erimielisyydet, jotka eivät vaadi VL 5:3:n mukaan lupaa, tai joita ei käsitellä VL 5:4:n mukaan ojitustoimituksessa.



5.5 Vesihuoltolain valvonta

Tämän valvontasuunnitelman laatimishetkellä Alavieskan kunnassa ei ole vahvistettua vesihuollon toiminta-aluetta. Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen toimii vesihuoltolain (119/2001) mukaisena valvontaviranomaisena. Tehtävänä on valvoa vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella sijaitsevien kiinteistöjen liittymistä vesihuoltolaitoksen viemäriin ja vesijohtoon sekä käsitellä lain 11 §:n tai 17 c §:n mukaisia vapautushakemuksia

Vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen ulkopuolella sijaitsevien kiinteistöjen jätevesien käsittelystä, johtamisen yleisistä periaatteista, velvollisuuksista ja kielloista on säädetty ympäristönsuojelulaissa sekä hajajätevesiasetuksessa (Vna 157/2017). Ympäristönsuojelulain 154 b §:ssä on säädetty talousjätevesien perustason puhdistusvaatimuksesta. Asian toimeenpanosta ranta- ja pohjavesialueilla on säädetty YSL 156 a §:ssä. Muita alueita säätelee YSL 156 b §. Perustasoa ankarammasta puhdistusvaatimuksesta säädetään YSL 156 c §:ssä.

Haja-asutuksen vesihuollon valvonnan vastuu jakaantuu kunnassa terveydensuojelu-, rakennusvalvonta- ja ympäristönsuojeluviranomaisten kesken. Ympäristönsuojeluviranomaisen vastuulla on valvoa ympäristönsuojelulaissa talousjätevesijärjestelmille asetettujen vaatimusten täyttymistä ja jätevesien käsittelyssä syntyvien jätteiden asianmukaista käsittelyä. Kiinteistön jätevesistä ympäristöön aiheutuvaa kuormitusta arvioidaan jätevesijärjestelmästä laadittavan selvityksen perusteella (YSL 157 §). Kiinteistönomistajan tulee huolehtia selvityksen laatimisesta ja säilyttämisestä. Jos kiinteistön jätevesistä uhkaa aiheutua ympäristön pilaantumisen vaaraa, voidaan tarkastuksen nojalla antaa määräys pilaantumisen ehkäisemiseksi (YSL 180 §). Hakemuksesta voidaan myös myöntää lupa poiketa jätevesien puhdistusvaatimuksista laissa määriteltyjen edellytysten täytyessä (YSL 156 d §).

5.6 Hulevesien hallinta (alueidenkäyttölaki)

Kunta vastaa hulevesien hallinnan järjestämisestä asemakaava-alueella, alueidenkäyttölain 103 i §:n nojalla. Alavieskan kunnassa ei ole laadittu hulevesien hallinnasta hulevesistrategiaa tämän valvontasuunnitelman laatimisen aikana. Kunnassa ei myöskään peritä hulevesimaksua.

5.7 Kemikaalilain valvonta

Kemikaalilain (KemL 599/2013) sekä biosidi-, POP- ja REACH-asetusten nojalla valvotaan kemikaalien käyttöolosuhteita kemikaaleja käsittelevissä laitoksissa. Tavoitteena on kemikaaleista aiheutuvien ympäristöhaittojen ehkäiseminen. Kemikaalilain ja edellä mainittujen asetusten noudattamista valvovat ELY-keskus ja kunnan ympäristönsuojeluviranomainen, joiden toimivalta määräytyy ympäristönsuojelulain mukaisesti.

5.8 Ulkoilulain (1973/606) valvonta

Ulkoilulain 20 §:n mukaan leirintäalueen perustamisesta ja alueen toiminnan olennaisesta muuttamisesta on viimeistään kolme kuukautta ennen toiminnan aloittamista tai muuttamista tehtävä kirjallinen ilmoitus alueen sijaintikunnan määräämälle viranomaiselle, jona ei kuitenkaan voi toimia kunnanhallitus (kunnan leirintäalueviranomainen).

Tämän valvontasuunnitelman laatimisen aikana (2024–2025) Alavieskan kunnassa ei ole delegoitu ulkoilulain (1973/606) 20 §:n mukaista leirintäalueviranomaista, eikä viranhaltijaa. Pysyviä tai tilapäi-



siä leirintäalueita ei tällä hetkellä valvota tai luviteta ulkoilulain nojalla ympäristöviranomaisen toimesta. Terveysturvaviranomainen ja pelastusviranomainen valvoo leirintäalueita heille kuuluvien osien.

5.9 Kuntien ympäristönsuojelun hallinnosta annetun lain tehtävät

Kuntien ympäristönsuojelun hallinnosta annetun lain (64/1986) 6 §:n mukaan kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen tulee huolehtia ympäristön tilan seurannasta sekä siihen liittyvistä selvityksistä ja tutkimuksista.

Ympäristön tilaa, kuten ilmanlaatua, vesistöjä, maaperää ja melua ei tarkkailla Alavieskan kunnan toimesta. Ympäristön tilaa ei usein seurata kunnissa, joten tilanne ei ole epätavallinen (Linqvist H. 2021). Kalajoen tilaa seurataan ylikunnallisten ja valtiollisten tahojen toimesta. Luontoselvitykset – ja ympäristövaikutusten selvittäminen ovat tyypillisesti hankkeen toteuttajan tai haitanaiheuttajan vastuulla. Kaavoitusta varten tehdään myös useimmiten luontoselvitys.

5.10 Luonnonsuojelulain valvonta

Luonnonsuojelulain § 10 mukaan kunnan tehtävänä on edistää luonnon monimuotoisuuden suojelua ja maisemansuojelua alueellaan. Varsinaisena luonnonsuojelulain valvontaviranomaisena toimii alueellinen ELY-keskus. Luonnonsuojelua edistetään Alavieskassa muun muassa tekemällä ylikunnallista viranomaisyhteistyötä Kalajoen vesienhoitoryhmän kautta.

Lisäksi kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen päätäntävaltaan kuuluvat luonnonmuistomerkkien rauhoittamispäätökset ja rauhoituksen lakkauttamispäätökset. Luonnonmuistomerkkeihin liittyviä hakemuksia ei ole tiedettävästi tullut ympäristönsuojeluviranomaisen ratkaistavaksi.

Luonnon monimuotoisuuden suojeluun kuuluu myös vieraslajien torjunta. ELY-keskus valvoo ja käyttää valtaa vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta annetun lain (1709/2015), sekä sen nojalla säädetyn vieraslajiasetuksen (704/2019) mukaisesti. Kiinteistön omistaja tai haltija on vastuussa vieraslajien hävittämisestä kiinteistöllä, lain 4 §:n mukaisesti. Kunnan ympäristöviranomainen voi ohjeistaa maanomistajaa, tai haltijaa hävittämään vieraslajit, mutta valta kuuluu asiassa ELY-keskukselle.

Luonnon monimuotoisuutta edistetään valtion toimesta Alavieskassa ja Pohjois-Pohjanmaalla METSO- sekä HELMI-elinympäristöohjelmien avulla. Alavieskan kunta ei ole osallistunut kyseisiin ohjelmiin, tai toteuttanut ennallistamista omistamillaan alueilla.

5.11 Ilmanlaadun valvonta

Ympäristönsuojelulain (527/2014) 145 §:n mukaan kunta on velvollinen laatimaan ilman-suojelusuunnitelman, jos ilmanlaatuasetuksen (79/2017) raja-arvot ylittyvät tai ovat vaarassa ylittyä. Asetuksen 4 §:ssä on annettu raja-arvot rikkidioksidin, typpidioksidin, typen oksidien, hengitettävien hiukkasten, pienhiukkasten, lyijyn, hiilimonoksidin ja bentseenin pitoisuuksista ulkoilmassa. Terveysperusteiset ilmanlaadun raja-arvot sisältyvät EU:n ilmanlaatudirektiiviin (2008/50/EC).

Alavieskassa ei epäillä raja-arvojen ylittyvän, eikä kunnassa ole voimassa ilmansuojelusuunnitelmaa tämän valvontasuunnitelman laatimisen hetkellä. Valvontakohteista ei aiheudu tyypillisesti ilmanlaadulle merkittävää kuormaa, muuta kuin poikkeustilanteissa.



5.12 Romuajoneuvot

Kunta on velvollinen huolehtimaan romuajoneuvon siirtämisestä alueellaan, jos romuajoneuvon haltija laiminlyö jätelain mukaisen velvollisuutensa toimittaa ajoneuvo asianmukaiseen vastaanottopaikkaan. Jos muu ajoneuvo kuin romuajoneuvo on hylätty, tienpitoviranomainen on velvollinen alueellaan suorittamaan varastosiirron. Poliisi voi suorittaa siirron liikennettä vaarantavalle ajoneuvolle. Yksityiseltä alueelta kunta siirtää ajoneuvon vain alueen omistajan perustellusta ja kirjallisesta virka-apupyynnöstä. Tällöin siirron pyytjä on maksuvelvollinen kunnalle, mikäli kuluja ei saada perittyä ajoneuvon omistajalta.

Alavieskan kunnassa ajoneuvojen lähi- ja varastosiirrot on delegoitu ympäristötarkastajalle. Romuajoneuvoihin voidaan myös tapauskohtaisesti soveltaa jätelakia. Romuajoneuvojen siirtoja suoritetaan maanomistajan pyynnöstä, tai ilmoituksen perusteella. Alavieskasta ajoneuvot siirretään yksityiselle toimijalle Ylivieskaan sopimuksen mukaisesti.

6 Valvontakohteiden luokittelu ja riskinarviointi

Ympäristölupavelvollisten ja rekisteröityjen toimintojen määräaikaistarkastusten tiheys perustuu riskinarviointiin, jossa on otettu huomioon sekä toiminnasta että sijainnista aiheutuvat riskit. Riskillä tarkoitetaan toiminnasta aiheutuvaa ympäristön pilaantumisen vaaraa ja mahdollisista päästöistä aiheutuvaa terveyshaittaa. Riskien merkittävyyteen vaikuttaa päästön tai terveyshaitan todennäköisyys ja siitä aiheutuvan seurauksen vakavuus sekä laajuus.

6.1 Toimialakohtainen riskinarviointi

Riskinarviointi laadittu Alavieskassa toimialakohtaisesti, koska aiempaa valvontahistoriaa ei ole kohteista. Lisäksi resurssit huomioiden tämä katsottiin tehokkaimmaksi ratkaisuksi. Säännöllisen valvonnan alkaessa, tarkastuksilla tehtyjen havaintojen perusteella voidaan seuraavassa valvontasuunnitelmassa siirtyä laitospohjaiseen riskiarviointiin. Suuremman riskin saaneita valvontakohteita voidaan priorisoida ja vastaavasti alhaisen riskin kohteiksi todettuja laitoksia voidaan siirtää harvemmin valvottuun luokkaan.

Toimintojen arvioinnissa on tunnistettu ja käytetty seuraavia riskejä:

- päästöt ilmaan (kaasumaiset päästöt, haju ja pienhiukkaset)
- melu ja tärinä
- päästöt vesistöön ja/tai viemäriin
- päästöt maaperään ja pohjaveteen
- muodostuvat jätteet
- roskaantuminen ja epäsiisteys
- vaarallisten aineiden määrä
- häiriö- ja onnettomuusriski

Näiden riskien merkittävyyttä on arvioitu toimialakohtaisesti pisteyttämällä riskit asteikolla 0–3:

- 0 = ei riskiä (toiminnalla ei ole ympäristövaikutuksia)
- 1 = vähäinen riski (lyhytaikainen viihtyvyyshaitta, ei ympäristön pilaantumisen vaaraa)
- 2 = kohtalainen riski (aiheuttaa viihtyvyyshaittaa tai ympäristön pilaantumisen vaaraa)
- 3 = merkittävä riski (aiheuttaa vaaraa terveydelle, merkittävää ympäristön pilaantumisen vaaraa)



6.2 Valvontaluokat

Valvontaluokat on määritelty päästön todennäköisyyden ja päästön seurauksen vakavuuden perusteella. Valvottavat toiminnot jaetaan neljään valvontaluokkaan tarkastustiheyden perusteella:

- **Riskiluokka I** = Kohde tarkastetaan vähintään kerran vuodessa
- **Riskiluokka II** = Kohde tarkastetaan vähintään kerran kolmessa vuodessa
- **Riskiluokka III** = Kohde tarkastetaan vähintään kerran viidessä vuodessa.
- **Riskiluokka IV** = Kohde tarkastetaan vähintään kerran kahdeksassa vuodessa.

6.3 Ympäristönsuojelun valvontakohteet

Taulukko 1. Riskinarvioinnin perusteella laitokset ja toiminnot sijoittuvat valvontaluokkiin taulukon mukaisesti.

Ympäristöluvanvaraiset toiminnot	Kohteiden lukumäärä	kaikista kohteista %	Valvontaluokka
Kiven louhinta ja – murskaus	4	15 %	II
Kiven louhinta ja – murskaus sis. jätteen käsittely	1	4 %	II
Jätteiden ammattimainen tai laitospäinen käsittely	2	8 %	II
Grillihillitehdas	1	4 %	II
Ampumaradat	1	4 %	III
Yleisen ilmoitusmenettelyn toiminnot			
Vähäiset ampumaradat	1	4 %	III
Eläinsuojat	14	52 %	III
Rekisteröidyt toiminnot			
Jätteenkeräys	1	4 %	III
Polttonesteiden jakeluasemat	2	8 %	III
YHTEENSÄ (kpl)	27		

7 Valvontaohjelman laatiminen

Valvontaohjelmassa määritellään ja kuvataan tulevalle ohjelmakaudelle suunnitellut valvontatoimenpiteet. Ohjelmassa esitetään tiedot ympäristönsuojelun valvonnan piiriin kuuluvista rekisteröivistä -, luvan- ja ilmoituksenvaraisista toiminnoista, sekä muista säännöllisesti valvottavista kohteista. Lisäksi valvontaohjelma sisältää tiedot kohteissa suoritetuista säännöllisistä valvontatoimenpiteistä. Valvontaohjelmaa päivitetään jatkuvatoimisesti, kuitenkin vähintään vuosittain. Päivityksen yhteydessä vuosittain tarkistetaan valvontakohteiden riskiluokituksen ajantasaisuus ja arvioidaan edellisen vuoden valvontatavoitteiden toteutuminen.

Alavieskassa ympäristönsuojeluviranomaisen suorittama säännöllinen valvonta perustuu viranomaisen toimialakohtaisesti tekemään riskinarviointiin. Määräaikaistarkastukset toteutetaan 1–5 vuoden



välein riippuen mihin valvontaluokkaan toiminta kuuluu. Alavieskassa ei ole toimialakohtaisen tarkastelun mukaan kerran 8 vuodessa tarkastettavia kohteita. Suurin osa toiminnoista kuuluu riskiluokkaan kolme.

Valvontaohjelman ylläpitämisessä ja päivittämisessä tulevaisuudessa tullaan huomioimaan laitosten aikaisemmat tarkastuskäynnit sekä muiden valvontatoimenpiteiden ajoittuminen. Tarkastukset pyritään priorisoimaan alkaen korkean riskin kohteisiin, joiden määräaikaistarkastuksesta on pisin aika, edeten vähemmän aikaa sitten tarkastettuihin, pienemmän riskin kohteisiin.

Alavieskan ympäristötarkastaja vastaa valvontaohjelman laadinnasta ja sen päivittämisestä. Lisäksi ympäristötarkastaja arvioi valvontatavoitteiden toteutumisen ja raportoi asiasta teknisten palveluiden lautakunnalle.

8 Valvonta ja valvonnan maksullisuus

Valvontasuunnitelma on laadittu tarkoituksenmukaisen ja tehokkaan valvonnan edistämiseksi. Säännöllisen valvonnan avulla voidaan seurata ja parantaa ympäristön tilaa, estää ympäristövahinkojen syntyminen ja ehkäistä haittoja. Tämän valvontasuunnitelman mukaisista suunnitelluista ja säännöllisistä määräaikaistarkastuksista peritään erikseen kunnassa hyväksyttävän taksan mukaiset maksut. Maksu peritään myös tarkastuksista, jotka ovat tarpeen ympäristönsuojelulain 175 § ja 176 §:ssä tarkoitetun kiellon tai määräyksen noudattamisen valvomiseksi, taikka 181 §:ssä tarkoitetun toiminnan keskeyttämisen valvomiseksi. Mikroryityksiltä perittävissä maksuissa otetaan huomioon toiminnan laajuus ja luonne ympäristönsuojelulain 206 §:n mukaisesti.

8.1 Määräaikaistarkastus

Määräaikaistarkastus on ympäristönsuojeluviranomaisen keskeisin keino, valvoa toimintaa ja puuttua epäkohtiin sekä parantaa ympäristön tilaa. Muita säännöllisen valvonnan keinoja ovat eri toimintojen vuosiyhteenvetojen, tarkkailutulosten ja toisinaan erilaisten selvitysten läpikäynti. Toiminnanharjoittajat ovat veloitettuja toimittamaan näitä lupamääräysten tai eri lakien sekä niiden nojalla annettujen asetusten velvoittamana. Jätteen ammattimaisen keräystoiminnan (JL 100 §) valvonta kuuluu myös ympäristönsuojelun säännöllisen valvonnan piiriin.

Tarkastuksen ajankohta sovitaan toiminnanharjoittajan kanssa etukäteen. Ympäristönsuojelulain mukaan toiminnanharjoittajalle, tai hänen edustajalleen on varattava tilaisuus osallistua halutessaan osallistua tarkastuskäyntiin.

Tarkastukseen kuuluu laitos- tai maastokäynti, jossa tarkastetaan toiminta-alue. Tarkastuksella käydään myös lupamääräykset, tai rinnastettava lainsäädäntö. Lisäksi tarkastuksella selvitetään mahdolliset seuranta- ja valvontatiedot, valitustapaukset tai poikkeustilanteet. Muita tarkastustoimenpiteeseen kuuluvia vaiheita ovat ennakkovalmistelu, matkustaminen, tarkastuskertomuksen laadinta, toiminnanharjoittajan raporttien läpikäyminen ja muu tarkastuksesta mahdollisesti seuraava jälkityö.

Tarkastuksia voidaan suorittaa myös muulloin kuin valvontaohjelman mukaan. Tarkastus voi olla aiheellista yleisöilmoitukseen perustuen, luvanvaraisen toiminnan muuttuessa olennaisesti, tai toiminnanharjoittajan pyynnöstä.



8.2 Ympäristöluvan, rekisteröinnin tai ilmoituspäätöksen voimaantulotarkastus

Ensimmäinen tarkastus valvontakohteeseen pyritään tekemään vuoden kuluessa päätöksen tultua lainvoimaiseksi, tai toiminnan alkaessa. Jos toiminta alkaa myöhemmin, lupapäätös tai asiaan rinnastettava lainsäädäntö käydään läpi toiminnanharjoittajan kanssa neuvottelussa ennen kuin toiminnan kannalta oleellisiin toimiin ryhdytään. Tarkastuksen ja neuvottelun avulla varmistetaan, että toiminnanharjoittaja on sisäistänyt toimintaan liittyvät vaatimukset, lait ja määräykset.

8.3 Tarkastus yleisöilmoituksen perusteella

Yleisöilmoitusta vastaan otettaessa selvitetään ensin mistä on kysymys, ja asia kirjataan ylös. Riippuen asian laadusta, asia voidaan käsitellä kiireettömänä, jos siitä ei ilmoituksen perusteella arvioida aiheutuvan ympäristön pilaantumisen vaaraa, tai kohtuutonta haittaa. Ilmoituksen tekijälle annetaan tieto toimista ja niiden vaikutuksista asian ratkettua tarpeen vaatiessa. Mikäli ilmoittaja ei ole laittanut asiaa kirjallisesti vireille eikä viranomaisen vastaus tyydytä häntä, ilmoittajalle annetaan tieto vireilepano-oikeudesta (YSL 186 §).

8.4 Onnettomuus tai poikkeuksellinen tilanne

Onnettomuus- ja poikkeustilanteissa on tehtävä tyypillisesti tarkastus valvontakohteeseen. Tarkastuksessa selvitetään muun muassa tilanteesta aiheutuneiden päästöjen määrä, laatu, vaikutukset ja niiden laajuus. Tarkastuksen perusteella arvioidaan tarve jatkotoimenpiteille. Poikkeuksellisista tilanteista on ilmoitettava luvanvaraisessa, ilmoituksenvaraisessa ja rekisteröitävässä toiminnassa valvonta- sekä lupaviranomaiselle ympäristönsuojelulain 123 §:n mukaisesti.

8.5 Tarkastuskertomus

Tarkastuksesta laaditaan tarkastuskertomus, josta käyvät ilmi muun muassa tarkastusaika, -paikka ja tarkastukseen osallistuneet henkilöt, tarkastuksessa tehdyt havainnot, toiminnanharjoittajan esittämät näkökannat sekä sovitut toimet ympäristönsuojelun edistämiseksi.

Mikäli tarkastuskertomus sisältää esityksiä ja menettelyjä toiminnan ympäristönsuojelun kehittämiseksi, tarkastuskertomus lähetetään toiminnanharjoittajalle allekirjoitettavaksi tai hyväksytetään muutoin toiminnanharjoittajalla. Mikäli toiminnanharjoittaja ei hyväksy sovitua ja tarpeellista parannusta ympäristönsuojelun kehittämiseksi, viranomainen antaa asiassa kehotuksen toimeen ryhtymisestä. Asiassa voidaan käyttää myös hallintopakkokeinoja, josta päättää Alavieskan kunnan ympäristönsuojeluviranomainen, eli tekninen lautakunta.

8.6 Raportoinnin seuranta

Lupa-, ilmoitus-, ja rekisteröitymisvelvollisten toimintojen valvontaan kuuluu toiminnanharjoittajan ympäristönsuojeluviranomaiselle toimittamien seurantatietojen, kuten vuosiraporttien ja mahdollisten lupamääräysten edellyttämien seurantatietojen läpikäynti. Tarvittaessa toiminnanharjoittajalta voidaan pyytää lisäselvityksiä. Raportoinnin seurannalla varmistetaan lupamääräysten mukainen toiminta ja sen perusteella lupaviranomaisen on mahdollista päättää tarpeen vaatiessa määräysten muuttamisesta tai tarkastamisesta.



8.7 Muut valvontatoimenpiteet

Muita maksullisia valvontatoimenpiteitä ovat esimerkiksi toiminnan vuosiraportin tarkastus, hallintapakkomääräyksen valvomiseksi suoritettu tarkastus (YSL 175, 176 §) sekä toiminnan keskeytystilanteessa suoritettava tarkastus (YSL 181 §). Rikkomuspohjaiset maksut koskevat kaiken tyyppisiä toimintoja.

9 Valvonnan resurssit

Alavieskan kunnan ympäristönsuojeluviranomaisena toimii tekninen lautakunta ja viranomaistehtäviä hoitaa ympäristötarkastaja. Alavieskan kunta on ostanut Ylivieskan kaupungilta ympäristönsuojelun viranomaistehtävien hoidon. Tähän kuuluu sekä lupaviranomaisen, että valvontaviranomaisen tehtävät.

Ympäristötarkastajalla on sopimuksen mukaan käytettävissä korkeintaan 0,2 henkilötyövuotta tehtävän hoitamiseen. Valvontasuunnitelman mukainen säännöllinen valvonta edellyttää työaikaa karkeasti arvioiden 1–2 työpäivää valvontakohtetta kohti, huomioiden ottaen kaikki valvonnan työvaiheet.

On haasteellista arvioida, että riittävätkö annetut resurssit säännöllisen valvonnan toteuttamiseen. Viranhoitoon kuuluu yli 200 lakia, asetusta, valtioneuvoston päätöstä ja muuta säädöstä. Yhden tarkastajan hoitaessa kaikkien toimintojen valvonnan, tarkoittaa tämä sitä, että kaikkiin toimialoihin perehdyttävä. Toisaalta suurin osa Alavieskan toiminnoista on eläinsuojia, kalliokiviaineksen louhintaa ja murskausta sekä jätteenkäsittelyä, mikä vähentää osaltaan työkuormaa. Aiemman valvontahistorian puutteessa valvonnat on pyrittävä tekemään ensimmäisellä kerralla tarkemmin, ja voivat vaatia asiakkaan ohjeistamista ja ohjaamista enemmän.

Koska ympäristötarkastaja työskentelee myös lupaviranomaisena, vievät hallinnolliset tehtävät, kuten luvistus, rekisteröinti ja neuvonta aikaa määräaikaistarkastuksilta. Ympäristönsuojelun hallinnollisten tehtävien määrää ei voida ennustaa luotettavasti. Määräaikaisvalvonta voi myös poikia lupien muutoksia, huomioiden Alavieskan suhteellisen iäkkään lupakannan. Mikäli kuntaan tulee esimerkiksi useita luvitettavia toimintoja, on tehtävät asettava niiden aiheuttaman ympäristöriskin - ja elinkeinoelämän tarpeiden mukaiseen järjestykseen.

9.1 Valvonnan priorisointi

Valvonnan aikataulutusta suunniteltaessa pyritään huomioimaan laitosten valvontahistoria. Tätä valvontasuunnitelmaa laatiessa, Alavieskassa ei ole säilynyttä laitospohjaista valvontahistoriaa. Valvontaohjelmassa priorisoidaan ne valvontakohteet, jotka ovat toimialakohtaisesti ja laitospohjaisesti riskeiltään suurimpia. Valvontaohjelmaa suunniteltaessa tarkastukset pyritään jakamaan tasaisesti eri vuosille niin, että resurssit riittäisivät suunnitellun valvonnan toteuttamiseen.

9.2 Valvonnan delegointi

Valvonnan tehokkuuden kannalta yhtenä keskeisenä tekijänä on kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen toimivallan delegointi tarpeen vaatiessa eri viranhaltijoille. Esimerkiksi välitöntä reagointia edellyttävissä valvontatoimenpiteissä viranhaltija pystyy antamaan määräyksiä tai keskeyttämään toiminnan välittömästi. Alavieskan kunnan tekninen lautakunta on antanut ympäristötarkastajalle tiedonsaanti- ja tarkastusoikeuden (YSL 172 §) ympäristönsuojelulain 168 §:n mukaista säännöllistä valvontaa, sekä jätelain mukaista valvontaa varten.



9.3 Viranomaisten välinen yhteistyö

Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus on alueellinen valtion yleinen ympäristönsuojelulain valvontaviranomainen. Valtion ympäristölupaviranomaisena toimii Pohjois-Pohjanmaan Aluehallintovirasto. Kunnan lupa- ja valvontaviranomaisia ovat rakennusvalvonta-, ympäristönsuojelu- ja terveydensuojeluviranomaiset sekä kaavoittaja. Alavieskassa terveydensuojeluviranomaisen tehtäviä hoitaa Ylivieskan kaupungin ympäristöterveydenhuolto. Jätehuoltoviranomainen on Jokilaaksojen jätelautakunta, jonka kanssa yhteistyössä valvotaan jätelakia. Maatalousasioissa yhteistyötä tehdään maaseutuasiamiehen kanssa. Ympäristövahingon, esimerkiksi öljy- tai kemikaalivahingon sattuessa yhteistyötä tehdään pelastusviranomaisen, ELY-keskuksen ja tarvittaessa poliisin kanssa.

Taulukko 2. Keskeisimmät kunnan ympäristönsuojelun yhteistyöviranomaiset ja esimerkkejä yhteisistä valvontatoimenpiteistä (Mukaiillen Mattsson 2016).

Yhteistyöviranomainen	Valvontakohteet
Kunnan rakennusvalvonta	rakennuslupahakemukset, hajajätevesisuunnitelmat, ylijäämämaiden läjittäminen, roskaamiskohteet, hevostallit
Keski-pohjanmaan ympäristöterveydenhuolto	ympäristölupahakemukset, maatalouskohteet, tapahtumat, joissa elintarvikkeita, jätehuolto
Kunnan kaavoitus	kaavahankkeet
Kunnan tekninen toimi	yleiset alueet, infran rakentaminen ja ylläpito
Jätehuoltoviranomainen	jätelain kohteet, liittyminen jätehuoltoon
Maaseututoimi	maatalouskohteet
Vesi- ja jätehuoltolaitokset	vesi- ja jätehuollon valvontakohteet
Naapurikunnat	vaikutuksiltaan kunnan rajat ylittävät kohteet
ELY-keskus	ympäristöluvat, pilaantuneiden maiden puhdistaminen, onnettomuustilanteet
Aluehallintovirastot	ympäristöluvat
Palo- ja pelastuslaitos	öljyntorjunta, öljysäiliöt, kemikaalikohteet, onnettomuudet
Poliisi	rikkomustilanteet
TUKES	tarkastuskäynnit, kemikaalien varastointi
Ruokavirasto	maatalouskohteet: lannoitus, eläinperäiset jätteet
Museovirasto	kulttuurimaisemakohteiden työluvut
Tulli	tarkastuskäynnit, luvattomat kaatopaikat
SYKE	öljyvahingot merialueella, jätteiden siirrot

10 Valvontasuunnitelman seuranta ja päivitys

Suunnitelman toteutumista seurataan vuosittain valvontaohjelman avulla ja suunnitelma päivitetään vähintään viiden vuoden välein. Seurantatulokset saatetaan teknisen lautakunnan tietoon.



Lähteet:

Ekholm-Peltonen M., Heikkinen M., Helin M., Hentilä H., Rintala J., Tertsunen J., & Tuohino J. *Oulujoen–lijoen vesienhoitoalueen toimenpideohjelma vuosille 2022–2027*. (2022) Haettu 4.7.2024 osoitteesta <https://www.etpo.fi/fi/oulujoki-osa2/2-vesistoet-kalajoelta-temmesjoelle/24-toimenpiteet-vesistoealueittain/241-kalajoen-vesistoe/>

Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus. (2017). *POPELY/2165/2017*

Syke. (2024a). *Luonnonsuojelualueet: yksityisten mailla*. Haettu 4.7.2024 osoitteesta https://www.syke.fi/fi-FI/Avoin_tieto/Paikkatietoaineistot/Ladattavat_paikkatietoaineistot

Syke. (2024b). *Luonnonsuojelualueet: valtion omistamat*. Haettu 4.7.2024 osoitteesta https://www.syke.fi/fi-FI/Avoin_tieto/Paikkatietoaineistot/Ladattavat_paikkatietoaineistot

Pohjois-Pohjanmaan Liitto. (2020). *Pohjois-Pohjanmaan pohjavesialueet, niiden luokitus, laskennallisesti arvioidut antoisuudet ja pintaalat kunnittain*. Haettu 4.7.2024 osoitteesta <https://pohjois-pohjanmaa.fi/wp-content/uploads/2020/08/5605.pdf>

Mattsson L. (2016). Ohje kunnan ympäristönsuojelun valvontasuunnitelman ja valvontaohjelman laatimiseen. Haettu 4.7.2024 osoitteesta <https://www.kuntaliitto.fi/ajankohtaista/2016/uudet-ohjeet-ymparistonsuojelun-valvontaan>

Museovirasto (n.d.b). *Hoidetut kulttuuriympäristökohteet*. Haettu 4.7.2024 osoitteesta https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/mjhoito/read/asp/r_alue_list.aspx

Tilastokeskus. *Kuntien avainluvut*. (2023). Haettu 4.7.2024 osoitteesta <https://stat.fi/tup/alue/kuntienavainluvut.html#?year=2023>

Järvi-Meri Wiki. *Alavieska*. (n.d.). Haettu 4.7.2024 osoitteesta <https://www.jarviwiki.fi/wiki/Alavieska>

Vesi.fi. *Pintavesien tila*. (n.d.). Haettu 4.7.2024 osoitteesta <https://www.vesi.fi/karttapalvelu/?short-link=8124&theme=pintavesientila>

Syke. (2024c). *Luonnonmuistomerkit*. Haettu 4.7.2024 osoitteesta https://www.syke.fi/fi-FI/Avoin_tieto/Paikkatietoaineistot/Ladattavat_paikkatietoaineistot

Ymparisto.fi (2023). *Ryökönkangas*. Haettu 4.7.2024 osoitteesta <https://www.ymparisto.fi/fi/luonto-vesistot-ja-meri/luonnon-monimuotoisuus/suojelu-ennallistaminen-ja-luonnonhoito/natura-2000-alueet/ryokonkangas>

GTK. (2014). *Happamat sulfaattimaat*. Haettu 4.7.2024 osoitteesta <https://gtkdata.gtk.fi/hasu/>

Linqvist H. (2021). Kuntien hallintokysely. Haettu 4.7.2024 osoitteesta <https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2021/2129-kuntien-ymparistonsuojelun-hallintokysely-20>

Metsäkeskus (n.d). Luonnonhoidon paikkatietoaineistot. Haettu 4.7.2024 osoitteesta <https://www.metsakeskus.fi/fi/avoin-metsa-ja-luontotieto/luontotietoaineistot/luonnonhoito>

Museovirasto (n.d.a). *Arkeologiset kohteet*. Haettu 4.7.2024 osoitteesta https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/mjreki/read/asp/r_kohde_list.aspx

Maanmittauslaitos (2024) Maastotietokanta. Haettu 4.7.2024 osoitteesta <https://www.maanmittauslaitos.fi/kartat-ja-paikkatieto/aineistot-ja-rajapinnat/tuotekuvaukset/maastotietokanta>



Alavieskan kunta
Tekninen lautakunta

**Valvonta-
suunnitelma**

Syke. (n.d). *Tulvakarttapalvelu*. Haettu 4.7.2024 osoitteesta https://paikkatieto.ymparisto.fi/tulvakartat/Viewer/Index.html?Viewer=Tulvakartat_suppea